

תורה ממרום- פרשת צו

קרבן עני ועשיר

מאת : עזרא מרום

בס"ד

על הפסוק הפותח את פרשתנו : " צו את אהרן ...היא העולה על מוקדה" מובא במדרש: "אמר הקב"ה כל מי שהוא מעלה את עצמו בגאווה סופו להישרף באש המוקד". אמר רבי יהושע בן לוי כמה גדולים נמוכי הרוח לפני הקב"ה שבזמן שבית המקדש היה קיים אדם שהקריב עולה-שכר עולה בידו, הקריב מנחה –שכר מנחה בידו אבל מי שדעתו שפלה מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב את כל הקרבנות כולם שנאמר : "זבחי אלוקים רוח נשברה" (תהילים נ"א,19). על מנחת העני נאמר " פתות אותה פיתים". התורה חסה על כבוד העני לכן נאמר שיעשו אותה פתיתים כדי שתיראה מרובה בכמות ותמלא את המחבת שבו מקריבים. רעיון דומה של התחשבות בכבוד העני נמצא גם בקרבן עוף שמקריב העני. התורה מצווה " ושיסע אותו בכנפיו לא יבדיל". על פסוק זה אומר רש"י " אין לך שמריח ריח רע של כנפיים נשרפים ואין נפשו קצה עליו. ולמה אמר הכתוב והקטיר כדי שיהא המזבח שבע ומהודר בקרבנו של עני." אילו היו מפרידים את הכנפיים מהעוף, היה הבשר נשרף תיכף ומיד ולעני נגרמת חלישות הדעת בגלל הקנאה בעשיר שמקריב שור שבשרו נשרף לאט. כדי למנוע מצב כזה צוותה התורה שהעני ישרוף את העוף יחד עם הנוצות ובכך להאריך את זמן שריפת קרבן העוף. מקור אחר שבו מתבטאת ההתחשבות בכבוד העני נמצא במשנה מסכת ביכורים פרק ג, שם נאמר שהעשירים מביאים את הביכורים בקלתות (סלים) של כסף ושל זהב והיו מחזירים להם את הקלתות ואילו העניים היו מביאים ביכורים בסלי נצרים של ערבה קלופה. לעשירים החזירו את הסלים ואילו לעניים לא היו מחזירים את הסלים הטעם לכך מבואר בכך מפני שחסים על כבוד העניים. לעומת העשירים שהיו מביאים כמות גדולה מפירות משובחים, העניים היו מביאים כמות מועטה באיכות פחותה. לכן אילו הכהנים היו מרוקנים את הסלים ומחזירים אותם לעניים, הם היו מתביישים במה שהביאו ולכן לקחו מהם את הביכורים יחד עם הסלים הפשוטים מנצרים כדי לא לביישם.

מהאמור לעיל מתברר כמה התורה מתחשבת בעני ומרוממת אותו משיפלותו כדי שלא יתבייש. מאידך יש התייחסות הפוכה כלפי העשיר והתורה דואגת שלא יתגאה בעשרו כי" תועבת ד' כל גבה לב". על הפסוק " והרים את הדשן" אומר בעל החובות לבבות : " ממידת הענוה שיקטן בעיניו מעשהו ...ויניח הגבהות לכבוד הבורא ויעזוב הגדולה והיקר לאלקים יתברך כמו שאומר הפסוק על אהרן והרים את הדשן. בפעולה זו חייבו הבורא להוציא את הדשן בכל יום כדי שישפיל את עצמו ויסיר את הגבהות מליבו". מה נפלא הדבר שאפילו אהרן מתוך גדולת מעלתו יכול לבוא לידי גאווה. על כך אומר רבינו יונה בשערי תשובה: " כי תועבת ד' כל גבה לב". התורה הקדושה דואגת לעני כדי שלא יהיה יותר מדי שפל ולכן מנסה לרומם אותו ומאידך דואגת שהעשיר לא יתגאה. רעיון דומה אנו מוצאים במשלי פרק י"ח, 23: "תחנונים ידבר רש ועשיר יענה עזות".

בפסוק זה שלמה המלך מביע בקורת כפולה: מצד אחד לעשיר יש גבהות לב ולכן הוא עונה בעזות בגלל הממון הרב שיש לו, אך מאידך גם על העני יש ביקורת שיש לו יותר מדי שיפלות הנפש והוא מדבר בלשון תחנונים. בכך מתבטא הרעיון של דימוי עצמי נכון: לא טוב שיהיה לאדם דימוי עצמי נמוך מדי ומאידך גם דימוי גבוה מדי פסול.